

Артьоменко Владислава Валентинівна,
студентка III курсу юридичного факультету
Науковий керівник – к.ю.н., доцент Рибалкін А.О.
(Дніпропетровський державний
університет внутрішніх справ)

ПРОБЛЕМИ ЯКОСТІ НАДАННЯ БЕЗОПЛАТНОЇ ПЕРВИННОЇ ДОПОМОГИ В УКРАЇНІ

Однією з найважливіших соціальних цінностей і головним об'єктом більшості конституційно-правових відносин є права і свободи людини і громадянина, які згідно зі ст. 55 Конституції України захищаються судом. Кожен має право на захист своїх прав і свобод від порушень та незаконного втручання будь-якими способами, не забороненими законом. Водночас основний закон держави (стаття 59) гарантує кожному право на професійну правову допомогу, яка надається безкоштовно у випадках, передбачених законом. Проте, в умовах сьогодення якість надання такої допомоги потребує вдосконалення, що зумовлено досить невисоким рівнем довіри в суспільстві до безоплатної правової допомоги та до суб'єктів, які її надають.

На регулятивному рівні механізм реалізації конституційного права на безоплатну правову допомогу закріплений у Законі України «Про безоплатну правову допомогу», який визначає порядок, причини та об'єкти її надання, державні гарантії надання безоплатної правової допомоги, повноваження органів виконавчої влади у цій сфері, порядок оскарження рішень, дій чи бездіяльності органів державної влади, місцевих органів влади, їх посадових та службових осіб у цих питаннях. З цим пов'язана необхідність вивчення стану регулювання надання безоплатної правової допомоги та реалізації цієї правової можливості громадянами [3].

Деякі аспекти цього питання були вивчені: О.Д. Бойков, Т.В. Варфоломеева, Є.В. Васковський, С.Є. Лібанова, Т.Б. Вільчик, О.О. Воронов, О.П. Галоганов, І.Ю. Гловацький, О.С. Деханов, А.В. Козминих, С.І. Сафулько, О.Д. Святоцький, Є.Г. Тарлоу, Л.В. Тацій, П.В. Хотенець, Д.П. Фіолевський, Ю.Т. Мрамко, О.Г. Яновська та інші вчені. Однак більшість досліджень правової допомоги (наприклад [2-7]) були внесені до прийняття останніх змін до Конституції України про правосуддя, тому вони не охоплюють усіх сучасних питань. Зокрема, сучасний стан національного законодавства, щодо надання безоплатної допомоги малозабезпеченим людям, можливості імплементація стандартів та положень міжнародно-правових документів [1, с. 19-23]

Відповідно до Закону України "Про безоплатну правову допомогу", основними принципами є надання безоплатної правової допомоги, що гарантується державою, доступність (частина 3 статті 5) та забезпечення якості безоплатної правової допомоги (частина 4 статті 5). З цієї точки зору вирішальним є те, що закон передбачає надання певних видів безоплатної

правової допомоги - первинної та вторинної. Тому законодавець розрізняє терміни «доступ до права» (англ. access to law, фр. acces au droit) та «доступ до правосуддя» (англ. access to justice, фр. acces au justice) як різні юридичні категорії, що є різними за формою, змістом та способом реалізації [3].

Безоплатна первинна допомога вважається видом державної гарантії, що складається з інформування особи про її права та свободи, порядку їх реалізації, відновлення у разі порушення та оскарження рішень, дій чи бездіяльності органів державної влади, місцевих органів влади, посадових осіб та державних службовців. Безкоштовна вторинна правова допомога – це вид державної гарантії, що полягає у створенні різних можливостей для фізичних осіб отримати доступ до правосуддя. Отже, безкоштовна первинна правова допомога, в принципі, покладається на обов'язок державних органів влади та місцевого самоврядування надавати послуги державного управління, а вторинна – надається вразливим групам населення та надається юристами та адвокатами [2, с. 40].

Суб'єктами безоплатної первинної правової допомоги в Україні є: органи виконавчої влади; органи місцевого самоврядування; фізичні та юридичні особи приватного права; спеціалізовані установи.

Слід підкреслити, що право на правову допомогу є частиною реалізації таких важливих принципів демократичної держави, як право на доступ до правосуддя та справедливий суд. У такому випадку обов'язок держави забезпечити особі реальний, а не офіційний доступ до суду внаслідок надання правової допомоги [4, с. 407], у зв'язку з чим ми звертаємо увагу на фактичне надання принципів цієї допомоги, а саме - доступність та якість її надання.

На практиці в той же час багато людей, які мають намір отримати безоплатну правову допомогу, стикаються з багатьма труднощами. З самого початку вони були пов'язані з самим доступом до правової допомоги. Зокрема, це стосується прийняття та незалежної розробки ряду документів, необхідних центрам для надання безкоштовної допомоги. Для деяких категорій людей, які не можуть самостійно захистити свої порушені або оспорювані права або здійснити процесуальні повноваження через меншість, недієздатність або обмежену дієздатність, такі вимоги, як правило, ставлять під сумнів доступність цієї державної послуги [5, с. 310-343].

Отже, конституційне право особи на правову допомогу відіграє важливу роль у забезпеченні захисту прав і свобод людини і громадянина в Україні, як демократичній, соціальній та правовій державі. Якість безоплатної правової допомоги залежить від багатьох чинників. Зокрема, адвокатами обговорювалась теза про стимулювання до надання якісної допомоги, оскільки значна кількість справ, які знаходяться в адвоката заважає концентрації, і як наслідок, зменшує рівень позитивних рішень. Крім того, безоплатна правова допомога не передбачає підтримку громадян у зверненні до міжнародних судових установ, наприклад, до Європейського суду з прав людини. Допомога на міжнародному рівні може бути надана

системою громадських приймалень Української Гельсінської спілки з прав людини. Для розвитку системи безоплатної вторинної правової допомоги та підвищення рівня довіри громадян до неї необхідно здійснити ряд законодавчих та організаційних змін, оскільки, незважаючи на позитивні кроки, залишаються невирішеними питання у зазначеній сфері, або вирішеним формально.

Бібліографічні посилання:

1. Бреус С.М. Зміст права на гарантовану державою безоплатну професійну правничу допомогу та перспективи законодавчого врегулювання механізмів його реалізації. *Наукові записки Інституту законодавства Верховної Ради України*. 2017. № 1. С. 19–23.

2. Вільчик Т.Б. Адвокатура як інститут реалізації права на правову допомогу: порівняльноправовий аналіз законодавства країн Європейського Союзу та України: автореф. дис. на здобуття наук. ступеня д-ра юрид. наук: 12.00.10 / Вільчик Тетяна Борисівна; Національний юридичний університет імені Ярослава Мудрого. Харків, 2016. 40 с.

3 Про безоплатну правову допомогу: закон України від 02.06.2011 № 3460-VI. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/3460-17#Text> (дата звернення 22.11.2020).

4. Ісакова В.М. Право на правову допомогу як елемент принципу доступності правосуддя. *Форум права*. 2012. № 4. С. 404–410.

5. Сакара Н.Ю. Правова допомога у цивільному судочинстві. В кн.: *Цивільне судочинство України: основні засади та інститути: моногр. / за ред. В.В. Комарова*. Харків: Право, 2016. С. 310–343.